

KANDIDAT

9929

PRØVE

REL117 1 Jødedom, kristendom og humanisme

Emnekode	REL117
Vurderingsform	Skriftlig eksamen
Starttid	18.12.2018 09:00
Sluttid	18.12.2018 13:00
Sensurfrist	09.01.2019 00:59
PDF opprettet	18.10.2019 10:09
Opprettet av	Digital Eksamen

REL117 H-18, generell informasjon**Emnekode:** REL117**Emnenavn:** Jødedom, kristendom og humanisme**Dato:** 18.12.2018**Varighet:** 4**Tillatte hjelpemidler:** ingen**Merknader:** Besvar TO av tre oppgaver.

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym.

Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?**Velg et alternativ** Ja Nei

Besvart.

1 REL117 H-18 Besvar TO av tre oppgaver

Bokmål

Svar på TO av de tre oppgavene

1.
Gjør rede for noen sentrale sider ved det rituelle livet slik det praktiseres av de fleste jøder i Norge (ortodoks jødedom). Svaret bør inkludere
  - Fysiske rammer: hvor det rituelle livet finner sted
  - Hvilke fysiske «gjenstander» som finnes og hvordan de brukes
  - Regler for renhet og urenhet
2.
Kristendommen i nyere tid. Gjør kort rede for hva som menes med begrepet religiøs pluralisme. Noen har hevdet at økende pluralisme ville redusere kristendommens betydning i menneskers liv og i samfunnet. Drøft i hvilken grad denne påstanden er dekkende for utviklingen av kristen religion i USA og i Vest-Europa.
3.
Gjør kort rede for hva vi mener med begrepet sekularisering.
Samfunnsvitere har hevdet at modernitet og sekularisering går hånd i hånd og at modernitet og sekularisering ville fjerne behovet for religion og grunnlaget for religion. Gjør rede for hvordan det har gått med religion og religiøsitet i den vestlige verden i moderne tid.

Nynorsk

Svar på to av dei tre oppgåvene

1.
Gjer greie for nokre sentrale sider ved det rituelle livet slik det blir praktisert av dei fleste jødar i Noreg (ortodoks jødedom). Svaret bør inkludera
  - Fysiske rammer: kvar det rituelle livet går føre seg

Kva fysiske «ting» som fins og korleis dei blir brukt

Reglar for reint og ureint

2.

Kristendommen i nyare tid. Gjer kort greie for kva som ligg i omgrepet religiøs pluralisme. Nokon har hevda at aukande pluralisme ville redusera kristendommen si rolle i menneske sine liv og i samfunnet. Drøft i kva grad påstanden er dekkande for utviklinga av kristen religion i USA og i Vest-Europa.

3.

Gjer kort greie for kva som ligg i omgrepet sekularisering. Samfunnsvitarar har hevda at modernitet og sekularisering går hand i hand og at modernitet og sekularisering ville fjerna trongen til religion og grunnlaget for religion. Gjer greie for korleis det har gått med religion og religiøsitet i den vestlege verda i moderne tid.

Skriv ditt svar her...

1. Jødisk rituel liv

Mange hevder at jødisk tro og praksis har et større fokus på ortopraksi (den rette handling) heller enn ortodoksi (den rette tro). Dette skiller på mange måter jøder fra mer inderlige kristne. Likevel skal man ikke dermed trekke konklusjonen at jøder tror noe mindre enn andre, bare at de ofte tror på en annen måte. Det rituelle livet for ortodokse jøder i Norge er preget av viktigheten av denne ortopraksien.

Det mest tydelige tegnet på viktig rituell praksis i jødisk tradisjon er å holde *shabbat*, hviledagen. Fra solnedgang på fredag til solnedgang på lørdag fokuserer jødene på å bruke tid med familien, spise god mat, og tenke på Gud. Hvor hellig man holder hviledagen varierer kraftig fra familie til familie, og sterkt ortodokse vil nok holde alle reglene veldig tydelig - de bruker ikke teknologi, bærer ingenting, produserer ingenting på shabbat. Andre vil kanskje holde enkelte av reglene, men ikke alle; barna får lov til å tegne, man lager mat etc., men jobber ikke i den tradisjonelle betydningen. Det viktigste for alle som observerer shabbat er å holde dagen spesiell, og å bruke den i kontemplasjon og med familien.

Jødisk tro og ritualer praktiseres ikke hovedsakelig i synagogen, selv om gudstjenester holdes der. Gudstjenester er ikke obligatoriske, noe som er praktisk for jøder i Norge som ikke bor i Oslo eller Trondheim, der landets to eneste synagoger er. Det er i hjemmet det meste skjer. Det er i hjemmet man ber, observerer shabbat, feirer helligdager og lærer barna sine om religionen. Toralesing skjer alltid i gudstjenestene, men de aller fleste jøder har en torabok hjemme som de leser i. Hjemmet har alltid vært viktig for jødisk tradisjon, nettopp på grunn av den sterke betydningen av tradisjonsformidling av jødisk kultur. Under pesach-

feiringen stiller barna tradisjonelt spørsmål om det jødiske folks opprinnelse, og foreldrene svarer. Med dette, og andre lignende tradisjoner, blir hjemmet et sentrum for den jødiske tro og tradisjon. Mens et medlem av Den norske kirke nok har en bibel, men ikke så mange andre religiøse gjenstander, er jødisk kultur full av disse gjenstandene. En *mezuzah*, en liten boks med toravers inni, preger dørkarmen ved inngangen, og signaliserer til omverdenen at dette er et jødisk hjem. Hver morgen er alle ortodokse jødiske gutter og menn (etter sin bar mitzvah) forpliktet til å binde *tefillin*, små lærebokser med lange remmer som inneholder bestemte vers fra toraen, hver morgen. Med bønnesjalet over skuldrene binder man tefillin rundt venstre arm (høyre dersom man er venstrehendt) og rundt hodet ved morgenbønnen alle dager bortsett fra shabbat og viktige høytidsdager. Mens man binder remmene sies bestemte velsignelser og bønner, og remmen knyttes rundt hånden i form av den hebraiske bokstaven *shin*, som kan ligne litt på en W, og morgenbønnen sies med tefillin på. Det å binde tefillin er for mange en daglig påminnelse på pakten med Gud, og gjør ofte at den som ber føler seg litt nærmere Gud. Andre viktige materielle rituelle uttrykk er bl.a. *kippah*, en liten kalott som gutter og menn må ha på hodet i synagogen og når de ber (men enkelte bruker den hele tiden), og stearinlys. Lys har en utrolig viktig posisjon i jødisk tro og praksis, og man tenner lys ofte. Under shabbat tennes lys som skal brenne hele kvelden, og mange høytider plasserer stor viktighet på det å tenne lys (se: Hanukkah, der man tenner flere lys for hver dag i en uke). Lys kan være sett på som symbolsk for Gud og hans storhet - Moses så Gud som en brennende busk, og Gud er på mange steder beskrevet med lysmetaforer. Mange utenforstående assosierer gjerne jødedom med regler. Det er sant at det er mange regler - så mange som 613 *mitzvot*, både positive og negative - og selv om en innenforstående eller en religionsviter vil si at det er så mye mer ved religionen enn bare regler, er det ved disse reglene mange adskiller seg fra ikke-jøder. Jødisk tradisjon har stort fokus på renhet, både fysisk og spirituelt, noe som synes i den rituelle omskjæringen, spisereglene, og ritualer rundt vasking. Når en nyfødt gutt er blitt åtte dager gammel, skal han omskjæres. Dette ritualet kalles *brit*

milah, og er av mange sett på som en stor ære og en gledens dag. Det er tross alt på denne dagen at barnet blir symbolsk et av israelsfolket, Guds utvalgte. Spisereglene, *kosher*, er kanskje det de aller fleste assosierer med jøder. Det er mange regler for hva en ortodoks jøde kan og ikke kan spise. De får ikke spise svin, eller skalldyr, eller blande kjøtt og meieriprodukter. På helligdagen pesach får de ikke spise hevet brød, og de som følger reglene nøye spiser kun kosher-slaktet kjøtt, og ikke hard ost fra dagligvarebutikken, kun spesiell kosher-ost. Det å holde kosher er vanskelig for norske jøder. Det finnes bare ett sted i hele landet man får kjøpt spesifikk kosher-mat, en liten butikk eid av Det Mosaiske Trossamfund i Oslo. For å gjøre det litt lettere for jøder som bor andre steder, publiserer DMT hvert år en oppdatert liste over hvilke matvarer som er kosher, slik at jøder kan handle i vanlige butikker uten å være redd for å kjøpe ikke-kosher mat. Et annet aspekt ved jødisk renhet er bruken av vann i ritualer. En konvertitt vil senkes i et rituel bad, *mikveh*, og bli rensset. Enkelte strengt ortodokse kvinner tar mikveh hver måned for å bli rituel ren etter fullført menstruasjon. Shabbatsfeiringen inkluderer en rituell håndvask før man spiser, slik at man er ren på den helligste dagen i uka.

Etter alt dette kan det virke som jødedommen er veldig streng, og det er den også; det utvalgte folk har mange forpliktelser, tross alt. Likevel er det viktig å understreke at jødisk tradisjon ikke bare er regler - den er også sterkt fokusert på familie og glede, og sterke, ubrytelige bånd. Alt i alt ser man at med så mange flere ritualer og gjenstander enn for eksempel moderne norsk kristendom, er nok ortopraksi viktigere for jøder enn den nokså viktige ortodoksien.

3. Sekularisering

Begrepet sekularisering brukes for å beskrive en prosess der noe eller noen - et samfunn, en person, en stat - blir mindre tilknyttet religion. En viktig hendelse i den norske stats sekulariseringsprosess, og et godt eksempel på sekularisering generelt, var avskaffelsen av statskirken i 2012, der Den norske kirke ikke lengre var offisiell religionsformidler for den norske stat, og staten ble ikke-religiøs.

Siden det moderne prosjekt og opplysningstenkere på 1700-tallet, har det vært hevdet at modernitet fører til sekularisering, og at modernitet og sekularisering vil fjerne selve behovet for religion, grunnet i tanken at religion er trangsynt og anti-vitenskap - et argument som har blitt brukt for å demonisere religiøse i flere hundre år. Denne tanken om modernitet som et bedre alternativ har siden vært heftig debattert av både kirkelige, forskere og filosofer. Det er her viktig å undersøke hvorvidt dette argumentet har noe basis i historien.

Mange store tenkere i opplysningstiden mente at middelalderen var en mørk tid, at vitenskapen ble undertrykt av religionen, og at alle var sterkt troende og mente at vitenskap var hekseri. Rodney Stark, i boken *Triumph of Christianity*, skriver at dette var fullstendig feil.

Opplysningstenkerne var sterkt drevet av sin egen overlegenhet, og mente at siden de var moderne og "gode", måtte religion være noe vondt. Stark skriver om en lat kirke i middelalderen, der "vanlige folk" (bønder og generell underklasse) egentlig ikke var religiøse i det hele tatt. De fleste ville heller stole på kjerringråd fra den gamle, vise kona enn kristent råd fra presten, og de storslåtte katedralene sto som regel tomme på søndagen. Overtro og folketro, med hedensk preg, sto mye sterkere enn den kristne troen. Grunnen til at Stark kaller dette en "lat kirke" er at da det var obligatorisk medlemskap, trengte ikke kirken å kjempe for å beholde medlemmene sine, og mange prester var innsatt på grunnlag av familie, ikke tro.

Argumentet om at kristendommen aktivt undertrykte vitenskap er også motbevist i *Triumph of Christianity*. Stark skriver at selv om renessansen blir sett på som viktigst i formasjonen av moderne vitenskap, ble mye oppdaget og undersøkt i middelalderen. Når forskeren vet med sikkerhet at Gud skapte verden, blir han nyskjerrig og vil finne ut hvordan Gud gjorde dette. Det å finne ut Guds metoder ble av enkelte i presteskapet sett på som blasfemi, men hovedsakelig oppfordret kirken til vitenskap. Renaissancevitenskapsmenn støttet også kristen tro. Kunstnerne skapte nesten bare bibelsk kunst - Leonardo da Vinci, Michelangelo, de store renessansemennene var mye drevet av kristen tro og nyskjerrighet. Etter renessansen og opplysningstiden har religiøst engasjement faktisk

økt. Den lutherske reformasjonen fikk mye hjelp av Gutenbergs trykkeri, og folk flest begynte å lære seg å lese, noe som gjorde at de også kunne ta aktiv del i bibelkunnskap og kirker. Det religiøse engasjementet henger også direkte sammen med en pluraliseringsprosess som begynte omtrent på denne tiden. Denne pluraliseringen innebar at flere brøt med de store kirkene og gikk inn i mindre frikirker og vekkelsesbevegelser, drevet av pietistisk tanke og inderlig tro. Trolig økte ikke kirkens medlemstall, men oppmøtet på gudstjenestene kan ha sett en tydelig oppsving. Den moderne tanke bragte også med seg tanker om menneskets frie vilje og individualitet. Disse tankene ble av datidens filosofer, som formulerte dem, sett på som anti-religiøse og blasfemiske, men for den enkelte kristne kunne denne typen tanker være en motivasjon til å hyppigere tilbe Gud og gå i kirken - tross alt kunne jo en fattig bonde på ingen måte redde seg fra skjærsilden i avlatsbrevens tid, men dersom man har fri vilje som man selv kontrollerer, er det jo opp til en selv hvor en kommer etter døden.

I nyere tid har det på den ene siden vært et visst frafall fra de store kirkene - i Norge går medlemstallet i Den norske kirke sakte men sikkert nedover. På den andre siden har man siden vekkelsesbevegelsenes begynnelse på 1800-tallet sett en klar og jevn økning i de små kirkenes medlemstall. Dette støtter opp under Starks teorier om den late kirken og hvordan kirkene opplever større engasjement dersom de er nødt til å konkurrere om medlemmene.

Den andre delen av teorien er fremdeles udiskutert: hvorvidt modernisering fører til et mindre behov for religion. Med mer og mer vitenskap som forklarer verdens opphav og funksjoner, teoriserer ateistiske tenkere at religion snart blir unødvendig. Stark er uenig. Han skriver at den slags tankegang er ønsketenkning fra "militante ateister" som Richard Dawkins, som hevder at vitenskapen har bevist at Gud ikke finnes. Videre forklarer Stark at det er spørsmål vitenskapen ikke har klart å svare på, og at religionen har mange andre funksjoner enn kun å forklare hvordan verden ble skapt. Vitenskapen har ennå ikke klart å bevise eller motbevise en gud. Vi har ingen helt sikre beviser på en menneskelig sjel. Dersom man er enig i teorien om Big Bang, er det

fremdeles uklart hva som satte smellet i gang. I tillegg har religion en betydning for det kald, hard vitenskap ikke klarer å si noe om; etikk og moral, godt og ondt, hva som skjer med tankene og bevisstheten etter døden, hva vi skal holde fast ved i krisesituasjoner.

Religionen har ikke forsvunnet eller blitt mindre siden middelalderen; tvert imot. Den har bare fått en annen betydning. Der religion før var satt inn av staten, har vestlige land i nyere tid sett en stor økning i personlig tro og småkirker, i tillegg til en gjenoppvekking av hedensk tro og skikk med New Age og lignende bevegelser. Religionen har slettes ikke blitt slått ut av modernitet og vitenskap, men heller blitt sidestilt; der vitenskapen står for det fysiske, står religionen klar med svar om det metafysiske og moralske. Rodney Stark avslutter *Triumph of Christianity* med å si at for alt vi vet, og slik det ser ut akkurat nå, vil religionen bare fortsette å vokse i vestlige samfunn.

Besvart.